

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти
<https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі: Програма та довідковий матеріал вихователям дошкільних закладів. 2001.
3. Грабарєва А. О., Кугуєнко Н. Ф. Народна пісенна творчість у вихованні національної свідомості дошкільників. Парціальна програма, 2014, 192 с.
4. Науменко Т. І. Музичне виховання дошкільників способами українського фольклору. 1996, 63 с.
5. Ластівки: казки, оповідання, скоромовки/ Уклад. Г.Ю. Рогінська. Харків: Ранок НТ, 2000, 320 с.
6. Музичний розвиток дітей від 2 до 7 років в умовах дошкільного закладу. Програма, методичні рекомендації. Укл. Т.Д. Науменко, 1997, 104 с.

Вільхова Оксана Григорівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

**ОСОБЛИВОСТІ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАННЬОГО
ВІКУ У СУЧАСНИХ ЗДО**

Одним із пріоритетних напрямків розвитку сучасної системи освіти є необхідність створення умов для її якісного оновлення, що відповідає соціокультурним і економічним запитам суспільства. Саме тому головним завданням сучасної дошкільної освіти є забезпечення умов для повноцінного фізичного, психічного та духовного розвитку кожної дитини, формування її базових життєвих компетентностей. Одним із найактуальніших питань у дошкільному вихованні є питання сенсорного розвитку дітей раннього віку. Це пов'язано з тим, що пізнання оточуючої дійсності базується, перш за все, на відчуттях

та сприйманні. Дитина дізнається про оточуючі її предмети та явища за допомогою дотику, зору, слуху тощо, і у подальшому на основі цих відчуттів у неї виникають більш самостійні процеси, такі як пам'ять, уява, мислення.

У Базовому компоненті дошкільної освіти України (2021 р.). виділено Окрему освітню лінію «Сенсорно-пізнавальний розвиток дитини дошкільного віку» [1].

Слід сказати, що забезпечити всебічний і гармонійний розвиток особистості шляхом реалізації завдань сенсорного виховання дітей раннього віку можливо лише за наявності у представників педагогічних професій широкого діапазону професійно-педагогічних та методичних умінь і навичок. Значною мірою це забезпечує саме професія вихователя закладу дошкільної освіти.

Відомі представники вітчизняної дошкільної педагогіки та психології (О. Запорожець, С. Русова, Н. Сакуліна, Є. Тихеева, О. Усова, М. Щелованов та ін.), а також провідні зарубіжні вчені в галузі дошкільної педагогіки (Ж. Декролі, М. Монтессорі, Ф. Фребель) вважали, що сенсорне виховання спрямоване на забезпечення повноцінного всебічного розвитку дошкільників.

Аналіз практики роботи сучасних закладів дошкільної освіти свідчить, що більшість вихователів необхідною умовою успішної професійної діяльності вважають важливість набуття досвіду організації сенсорного виховання дітей раннього віку. Проте значна кількість фахівців дошкільної освіти визнає, що сам процес сенсорного виховання дітей раннього віку відбувається нецілеспрямовано. У більшості сучасних програм навчання і виховання дітей дошкільного віку відсутні завдання із сенсорного виховання й розвитку дитини, а їх реалізація відбувається стихійно і не систематизовано.

Сприймання має суттєве значення у різноманітних видах діяльності дитини, регулює різні практичні дії. При здійсненні найпростіших трудових операцій, необхідно враховувати за допомогою зору, дотику властивості предметів, які використовуються: їх розмір, форма, фактура тощо. При цьому властивості предметів орієнтують та регулюють дії людини. Чим складніше трудові операції, тим більше вимог до точного

розрізнення певних властивостей предметів, що сприймаються. Розвинуте сприймання дитини раннього віку є необхідною складовою її подальшого естетичного розвитку, музичної та образотворчої діяльності тощо [5, с. 34].

У ранньому віці чуттєве пізнання відіграє особливу роль, оскільки саме цей вік особливо сприятливий для розвитку і вдосконалення органів чуття і накопичення уявлень про навколишню дійсність. Відображення цієї дійсності забезпечують сенсорні процеси, і саме від рівня їх розвитку буде залежати характер уявлень, їх точність, повнота і ясність. Тому розвиток сприйняття забезпечує як розвиток сенсорних процесів в цілому, так і подальший розвиток пізнавальних процесів.

Проблема сенсорного виховання та сенсорного розвитку наразі є однією з ключових у галузі дошкільної педагогіки. Науковці розмежовують поняття «сенсорний розвиток» і «сенсорне виховання». Сенсорний розвиток – це процес засвоєння соціального досвіду, оволодіння системою відповідних еталонів, тобто певних зразків, якостей предметів, створених людством у ході суспільно-історичного розвитку. А. Вегнер зазначає, що сенсорний розвиток – це розвиток відчуттів і сприймання дитини, формування уявлень про властивості предметів (форму, колір, розмір, положення у просторі тощо) [2, с. 67].

Сенсорне виховання – це система педагогічних впливів, спрямованих на формування способів чуттєвого пізнання та вдосконалення відчуттів та сприйняття. Сенсорне виховання має дуже важливе значення для всебічного розвитку дитини. Н. Тріщун у своїх роботах розглядає сенсорне виховання як цілеспрямоване вдосконалення, розвиток у дітей сенсорних здібностей (відчуттів, сприймань, уявлень) [6, с. 23].

Чуттєвий досвід, накопичення уявлень про навколишній світ має найбільше значення в ранньому віці дитини. Раннім віком визнається період життя дитини від одного до трьох років. У цьому віці швидкими темпами розвиваються фізичні і нервово-психічні процеси дитини. Найважливішими психічними змінами цього періоду є формування мислення, активізація рухової сфери, поява перших стійких якостей особистості [3, с. 48].

Саме у ранньому віці необхідно розвивати сенсорну сферу дітей, оскільки в цей період починають інтенсивно формуватися перцептивні процеси: відчуття і сприйняття, пізнавальна діяльність дітей. Визначальну роль у розвитку дитини відіграє її ознайомлення з властивостями предметів.

Поступове ознайомлення дітей з різними видами сенсорних еталонів та їх систематизація – одне з найважливіших завдань сенсорного виховання у сучасних закладах дошкільної освіти. Його основою має бути організація вихователями дій дітей з обстеження та запам'ятовування основних різновидів кожної властивості, що здійснюється передусім у процесі їх навчання малюванню, конструюванню, ліпленню тощо.

Оволодіння дитиною системою сенсорних еталонів і їх словесними позначеннями має конкретний результат, виражений в отриманні сенсорного досвіду, який представляє накопичений запас відчуттів і сприйнять, одержуваних в ході оволодіння сенсорною культурою в процесі сенсорного виховання. Мало навчитися правильно називати ту чи іншу властивість, важливо сформувати чіткі уявлення про різновиди кожної з них, вміти застосовувати ці уявлення для проведення аналізу і виділення властивостей різних предметів в різних ситуаціях. Таким чином, засвоєння сенсорних еталонів у сучасних ЗДО – це використання їх при оцінці властивостей речовин в якості «одиниць виміру» [4].

В. Вартан виділяє два взаємопов'язані аспекти в сенсорному розвитку. Перший аспект відображає процес засвоєння уявлень про різні властивості і відносини предметів і явищ, другий аспект відображає оволодіння способами обстеження предметів, завдяки яким у дитини формується цілісне сприйняття [2, с. 56].

Сенсорне сприйняття без цілеспрямованого навчання довгий час залишається поверхневим, уривчастим, що перешкоджає розумовому розвитку дитини і оволодіння різними видами діяльності. Найбільш ефективним засобом сенсорного розвитку дітей молодшого дошкільного віку є дидактична гра і дидактичні вправи. Вони відкривають дітям широкий простір для самостійного пізнання світу, навчають практично застосовувати знання та вміння, креативно мислити.

Таким чином, успішний сенсорний розвиток дітей раннього віку можливий лише при використанні вихователями ЗДО дидактичного матеріалу, дидактичних ігор, застосування методів експериментування, продуктивної діяльності тощо. Найбільш ефективна реалізація сенсорного виховання в ранньому дитинстві можлива за умови правильної організації розвивального середовища у сучасному ЗДО.

Список використаних джерел

1. *Базовий компонент дошкільної освіти* / авт. кол.: Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П., Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С. *Сайт МОН*. 2021. 38 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01.pdf>
2. Вартан В. П. Сенсорний розвиток дошкільнят. К.: Академія, 2017. 195 с.
3. Денисенко Т. А. Сенсорно-пізнавальний розвиток дітей раннього віку як передумова формування обдарованої особистості. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 2022. № 11(18). С. 47–52
4. Житкова Л.Л. Доповідь для вихователів «Створення сенсорного розвивального середовища» Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/dopovid-dla-vihovateliv-stvorennja-sensornogo-rozvivalnogo-seredovisa-334755.html>
5. Тригубляк О. І. Сенсорне виховання як засіб корекції психофізичного розвитку дітей дошкільного віку. Київ: Кам'янець-Подільський багатопрофільний навч.-реабілітац. центр, 2011. 46 с.
6. Тріщун Н. А. Сенсорний розвиток дітей дошкільного віку. Ржищів, 2013. 44 с.
7. Федорович А. В. Особливості ознайомлення дітей з кольором у системі сенсорного виховання Марії Монтессорі. Київ: *Молодь і ринок*, 2021. № 9. С. 53–57.